

VÄLKOMMEN TILL

Smedby kyrka

KYRKORNA PÅ ÖLAND

Bor man på en ö måste man kunna segla. Läget i södra Östersjön har medfört omfattande kontakter med länderna i söder.

Redan under vikingatiden blev bytet av religion tydligt på Öland, bland annat då kristna gravar började dyka upp på bygravfälten. Under 1000-talet uppfördes de första kyrkorna, de byggdes i trä och stavteknik. Några enstaka stavkyrkokopplankor finns kvar. Runristade gravmonument i sten har trotsat tidens tand och finns bevarade i sex kyrkor.

Under 1100-talet uppfördes det 34 stenkyrkor på Öland. Strax efter tillkommer det sju kapell till fiske- och handelsplatser. De tidigaste kyrkorna hade fönster och portar mot både norr och söder. I några fall var de försedda med torn i väster och hade då även port i väster. Kring samtliga kyrkor gjordes plats för de döda och bogårdsdmurar av sten skiljde den heliga platsen. Dessa kyrkogårdar är fortfarande i bruk.

Under 1200-talet och medeltiden försågs många kyrkor med profana övervåningar och nästan hälften fick torn även i öster. Kyrkorna tjänade som gudstjänstlokaler såväl som magasin och lokaler för övernattnig. Kyrkans roll i samhället under medeltiden visar hur kristendomen och det världsliga gick hand i hand.

Kommande århundraden förändrades de flesta kyrkorna endast invändigt. De försågs med valv och ibland nya kor eller portaler. Efter reformationen kom nya krav på kyrkorummet. Helst skulle församlingen kunna sitta och detta medförde platsbrist i de små medeltida kyrkorna. Tillbyggnader genom breddning gjordes i flera kyrkor men mot slutet av 1700-talet fick många tanken att bygga nytt.

Ölands kyrkor är fattiga på medeltida föremål. Många krig och framför allt danskarnas härjningar 1677 lämnade lite kvar efter brandskattningarna. Idag är endast en av södra Ölands medeltida kyrkor helt bevarad medan ytterligare tre har bevarade medeltida rum. Medeltida torn finns kvar i sju kyrkor.

Kyrkorna idag bevarar stilideal och funktion från 1700- och 1800-talens salskyrkor. Den sittande församlingen lyssnar till gudstjänsten och sjunger tillsammans. Stora fönster gör läsningen i psalmboken enklare och predikstolen sprider ordet i hela rummet.

Dagens kyrkobyggnader håller sakta på att anpassas till moderna former. Flexibilitet, deltagande och även modern teknik ställer krav. På södra Öland finns en kyrka som anpassats till moderniteten och samtidigt bevarat sin medeltida struktur – Ventlinge kyrka.

LITE OM SMEDBY KYRKA

Vid Smedby kyrka börjar Sydöland och landskapets siktlinjer öppnas. I öster alvaret och mot väster odlingsjordarna mot Kalmarsund. Ett litet sockencentrum med skola och prästgård har bildats vid kyrkan och här går också landsvägen mot söder och bygatan ner mot byarna vid sundet.

Den ursprungliga kyrkan uppfördes i tidig medeltid med långhus, kor och halvrund absid. Ett kraftigt torn restes strax därpå över kyrkans västra del. I tornets södra sida fanns kyrkans port, en raksluten portal som täcktes med en kraftig träbalk. Kyrkorummet var mycket mörk och endast upplyst med ett fönster. 1741, vid Linnés besök beskriver han de olika rummen i kyrkan som nästan skilda åt. Koret skildes med en triumfbåge från långhuset och tornet öppnade sig med ett smalt bågvalv mot kyrkorummet. Kyrkobesökarna hade svårt att höra eller se gudstjänsten.

Den medeltida kyrkan revs och ny uppfördes i mitten av 1800-talet strax norr om den rivna kyrkan. Nuvarande kyrka i Smedby är en senklassicistisk salskyrka med västtorn. Den har sakristia öster om kyrkorummet. 1952 ändrades koret. Det öppna korrummet slöts med små rum på sidorna så att ett smalare, rakslutet korrum skapades. Kyrkorummet bevarar för övrigt sin 1800-talsprägel med det femdelade valvtaket.

VÄLKOMMEN TILL SMEDBY KYRKA

Smedby kyrka som är en av sex kyrkor i Sydölands församling, ligger ett par hundra meter väster om 136:an och välkomnar blickfånget mot Smedby. Kyrkan ligger i ett litet sockencentrum med Prästgård och skola lite utanför ”bycentrum”.

Smedby gamla kyrka

Under 1100-talet uppfördes Smedbys första kyrka, en liten romansk stenkyrka med långhus, kor och absid. På 1200-talet fick kyrkan ett torn i väster. Smedby kyrka är den enda kyrka som omnämns av Linné från hans resa på Öland 1741. Fönstren var små och väggarna mellan kor, långhus och vapenhus var kraftiga. Valvöppningarna mellan kyrkans olika rum var trånga, det var viktigt att markera de olika rumsligheternas status. På initiativ av dåvarande kyrkoherde Magnus Roswall beslutades på en sockenstämma 1772 att väggen mellan långhus och torn skulle rivas och ersättas med ett rymligare valv. På natten mot den 4 juni 1774, efter att detta arbete skett, rasade större delen av tornet in och drog med sig långhusets takvalv. Tornresterna revs därefter och kyrkan försågs med ett trätak. Den gamla kyrkan revs sedan 1851.

Kyrkoherde Roswall (som orsakade olyckan) ligger begravd i nuvarande kyrkans vapenhus och är på så sätt fortfarande närvarande när det firas Gudstjänst i Smedby kyrka.

Kyrkogården

I Smedby syns det tydligt hur man förr begravde människor byvis. Man begravdes inte bara jämsides sin familj utan människor begravdes brevid sina grannar och kyrkogårdens gravplatser var organiserade byvis. I Smedby har detta gravskick levt vidare och på kyrkogården ligger ännu Hammarbybor begravda nära varandra liksom de som har bott i Smedby, Alvlösa, Klinta eller Västerstad ligger i sina områden.

Kyrkklockorna

Sägner säger att de medeltida kyrkklockorna, i samband med Kalmar-kriget 1611-13, avlägsnades från kyrkan och grävdes ner. Befolkningen fruktade att danskarna skulle hämta dem och gjuta kanoner i stället. Enligt samma sägner ligger klockorna i ett sankt område väster om gården Stora Smedby. Något försök att finna eller bärga dem har inte gjorts.

Kyrkans nuvarande Lillklocka gjöts i Stockholm 1680 och hängde ursprungligen i den gamla kyrkan. Den klarade sig när delar av kyrkan rasade och hängdes upp under ett litet skyddstak på västgaveln. Storklockan inköptes 1878 från Kalmar direkt för den nuvarande kyrkan.

Välkommen in!

I dagens kyrka finns flera inventarier bevarade från den gamla kyrkan.

Dopfunten

I koret står en välbevarad romansk dopfunt från 1200-talets första hälft.

Den är tillverkad på Gotland.

Predikstolen

Predikstolen är tillverkad 1698, troligen av Anders Colleur. Den ersatte den predikstol som förstördes vid tornraset 1774. En del ornament tillkom 1783, snidade av bildhuggaren A.G. Wadsten.

Altaret

Altaruppsatsen är skulpterad 1755 av Anders Dahlström d.ä. Det ursprungliga mittpartiet utgjordes av en skulpterad framställning av den korsfäste Kristus flankerad av två bedjande kvinnor. Dessa är idag placerade på den södra långväggen över dopaltaret.

Dagens gudstjänstliv i Smedby

Smedby kyrka är en av sex kyrkor i Sydölands församling och det firas Gudstjänst i kyrkan endast några gånger om året. Församlingen arbetar för att fördela kyrkoårets högtidsgudstjänster mellan dess kyrkor. Smedby kyrka står alltid värd för Julbönen och då är kyrkan är fullsatt. Det har även blivit till tradition att det bjuds på julkonsert på Annandagen. Annandag påsk firas det även då traditionsenligt högmässa.

Sommartid bjuds det på orgelkonserter och det förekommer även musikgudstjänster och helgsmålsbön kvällstid under sommarmånaderna. Det har även hänt att kyrktornet har öppnats upp och bjudit in (upp!) att njuta av vyer över vår öländska alvar.

Du är alltid välkommen tillbaka till Smedby kyrka.

Denna kyrka är en av 19 kyrkor i Södra Ölands pastorat och ligger i Sydölands församling.

Södra Ölands pastorat
Kyrkgatan 3
386 92 FÄRJESTADEN

Kansli Tfn: 0485-380 12

sodraolands.pastorat@svenskakyrkan.se
www.svenskakyrkan.se/sodraoland

Följ oss gärna på
Facebook

facebook.com/SvenskakyrkanSODRAOLAND

Svenska kyrkan
SÖDRA ÖLAND